

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन परिपत्रक याचिका-६११४/प्र.क्र.१६७/एस.डी-१
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
दिनांक: ०५ डिसेंबर, २०१४

वाचा -

- १) गृह विभाग, शासन परिपत्रक क्रमांक - ०३१३/७१४/प्र.क्र.६२/विशा-१ अ, दि. १४ जून, २०१४
- २) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग परिपत्रक क्र. संकिर्ण-२०१४/(१००/१४)/समन्वय कक्ष,
दि. २२ सप्टेंबर, २०१४

शासन परिपत्रक -

दरवर्षी २६ जानेवारी रोजी प्रजासत्ताक दिन व १५ ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्यदिन समारंभ राज्यभर साजरे करण्यात येतात. हे समारंभ सर्व व्यवस्थापनाच्या व माध्यमांच्या शाळांमध्ये ध्वजारोहण करून साजरे करण्यात येतात. सदर दिवशी लहान आकारातील कागदी व प्लास्टिकच्या राष्ट्रध्वजांची विक्री मोठ्या प्रमाणात होत असते. शालेय तसेच महाविद्यालयीन विद्यार्थी राष्ट्रभक्ती व उत्साहापोटी हे राष्ट्रध्वज विकत घेतात. हे ध्वज त्याच दिवशी सायंकाळी किंवा दुसऱ्या दिवशी इतस्ततः टाकले जातात व त्यामुळे राष्ट्रध्वजाचा अवमान होतो. काही वेळा राष्ट्रीय कार्यक्रमाच्या वेळी तसेच विशेष कला-क्रीडा कार्यक्रमांच्या प्रसंगी वैयक्तिकरित्या वापरण्यात येणारे राष्ट्रध्वज इतस्ततः टाकले जातात. रस्त्यात इतस्ततः विखुरलेले राष्ट्रध्वज जर प्लास्टिकचे असतील तर, प्लास्टिक बरेच दिवस नष्ट होत नसल्याने, असे ध्वज बरेच दिवस त्या ठिकाणी दिसतात. राष्ट्रप्रतिष्ठेच्या दृष्टीने ही बाब गंभीर आहे. केंद्र शासनाच्या गृह मंत्रालयाने दिलेल्या निदेशानुसार राष्ट्रध्वजाकरिता प्लास्टिकच्या वापरास मान्यता नाही. राष्ट्रध्वजाचा आदर करणे हे देशाच्या प्रत्येक नागरिकाचे आद्य कर्तव्य आहे. राष्ट्रध्वजाचा अवमान करणे व त्याची विटंबना होणे हे बोधचिन्हे व नांवे (अनुचित वापरास प्रतिबंध) अधिनियम, १९५० व राष्ट्रीय प्रतिष्ठा अवमान प्रतिबंध अधिनियम, क्र. ६९ /१९७१ व क्र. ५१/२००५ तसेच ध्वजसंहितेच्या तरतूदीनुसार दंडनीय अपराध आहे.

२. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाच्या संदर्भाधिन दि. २२ सप्टेंबर, २०१४ च्या परिपत्रकान्वये राष्ट्रध्वजाच्या उचित वापराबाबत मार्गदर्शक सूचना यापूर्वी निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. याबरोबरच प्लास्टिक राष्ट्रध्वजाचा वापर न करण्याबाबत व राष्ट्रध्वजाचा मान राखला जाईल याबाबत या विभागाच्या अखत्यारितील सर्व शैक्षणिक संस्थांना खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

- i) शैक्षणिक संस्थांमध्ये शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांकडून कोणत्याही प्रसंगी प्लास्टिकच्या राष्ट्रध्वजाचा वापर होणार नाही याची खबरदारी घ्यावी. याबाबत विद्यार्थ्यांचे प्रबोधन करावे.
- ii) आवश्यकतेनुसार वैयक्तिक वापरासाठी छोट्या कागदी ध्वजांचा वापर करण्यात यावा.

- iii) कागदी राष्ट्रध्वजाचा वापर करताना त्याचा योग्य मान राखला जाईल याची काळजी घ्यावी.
  - iv) कागदी राष्ट्रध्वज रस्त्यावर वा अन्य ठिकाणी फेकून देवू नयेत. तथापि, असे आढळल्यास किंवा राष्ट्रध्वज खराब झाल्याचे आढळल्यास ते ध्वजसंहितेतील तरतूदीनुसार सन्मानपूर्वक नष्ट करण्यात यावेत.
  - v) राष्ट्रध्वजाच्या वापराबाबतचे सर्व अधिनियम / आदेश / सूचनांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी.
  - vi) यासंदर्भात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शक सूचना विद्यालयांच्या आवारात कायम स्वरूपी फलकांच्या सहाय्याने प्रदर्शित करण्यात याव्यात.
  - vii) विद्यालयांच्या आवारात राष्ट्रध्वज वापराबाबतच्या आदेशाचा भंग झाल्यास संबंधित व्यवस्थापनास जबाबदार धरण्यात येईल.
३. सर्व जिल्ह्यांचे शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक / माध्यमिक) यांनी वरिल सूचना सर्व शैक्षणिक संस्थांच्या निदर्शनास आणून द्याव्यात. तसेच, यानुसार अंमलबजावणी होईल याची खात्री करावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०१४१२०५१०४३०५९०२१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(प्रकाश तुबे)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव
३. मा. मंत्री, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
६. राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, चर्नीरोड, मुंबई.
७. शिक्षण संचालक (माध्य. व उच्च माध्य.), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

८. शिक्षण संचालक (प्राथ.), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
९. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. महानगरपालिका आयुक्त (सर्व)
११. विभागीय शिक्षण उपसंचालक (सर्व)
१२. शिक्षणाधिकारी (प्राथ. / माध्य.), जिल्हा परिषद (सर्व)
१३. निवड नस्ती (एस.डी.१)